

Spania ca mare putere

În secolul XVI, Spania a devenit puterea dominantă în Europa. Odată cu expansiunea imperiului spaniol, arta și literatura spaniolă au înflorit și ele. Însă, inevitabil, situația s-a schimbat și un declin lent și lung a pus capăt supremației Spaniei.

În Evul Mediu, Spania a fost împărțită în mai multe regate creștine și maure (islamice). Apariția populației islamice data de la invaziile din secolul VIII, care au fost punctul de plecare al mării culturi a Spaniei Maure. În secolul XI, însă a început o "recucerire" creștină treptată ce a durat până la sfârșitul secolului XV. Până la acea dată, doar Granada a rămas sub stăpânirea maurilor și cea mai mare parte a Spaniei se afla sub controlul a două state: Castilia și Aragon.

"Regii catolici"

În anul 1469, Isabela și Ferdinand, moștenitorii tronurilor Castiliei și respectiv ai Aragonului, s-au căsătorit și până în 1479 au devenit practic conducătorii Spaniei. Ambii

⊕ Reacția Inchiziției față de lucrările eretice este ilustrată în această imagine; ereticii înșiși aveau aceeași soartă. Acest tip de cenzură a încetinit dezvoltarea culturală și intelectuală a Spaniei.

⊕ Ferdinand al II-lea a condus Aragon-ul între 1479-1516. Împreună cu soția sa Isabela de Castilia, a întemeiat Spania Unită. Prin căsătorie, Ferdinand a creat o mare moștenire pentru nepotul său Carol al V-lea.

fiind creștini zeloși, au fost numiți *Los Reyes Catolicos* (regii catolici). De afacerile interne ale Spaniei se ocupa mai ales Isabela, care a reușit să consolideze poziția regală pe seama nobilimii feudale, creând astfel o administrație centrală eficientă, dominată de castilieni.

În 1492, au avut loc trei evenimente deosebit de importante: Recucerirea Creștină a culminat cu ocuparea Granadei; Cristofor Columb a navigat spre vest cu trei nave spaniole și a descoperit o Lume Nouă, în care regiuni întinse aveau să fie ocupate mai târziu de conquistadorii spanioli; și toți evreii din Spania – probabil câteva sute de mii de oameni – au fost expulzați din țară.

Acest ultim eveniment era important deoarece arăta că suveranii spanioli erau decizi să creeze un stat în întregime creștin. Situația era însă în defavoarea maurilor care continuau să trăiască pe teritoriul creștin după Recucerire și, deși apărătorii Granadei se predaseră în schimbul promisiunilor conform cărora vor beneficia de toleranță religioasă, toți maurii au fost curând siliți să treacă la religia creștină, dacă doreau să rămână în țară. Mulți

Roger-Viollet

☉☉ Procesiune a oficialilor Inchiziției și a condamnaților (stânga). O pagină din *Indexul Cărților Interzise* (jos). Din cărțile valoroase, ca și Don Quijote, fragmentele ofensatorii erau extrase. Cărțile medicale erau cenzurate; imaginile reprezentând trupuri goale erau considerate indecente.

Salmier

☉ Pictură în relief datând din secolul al XVI-lea, înfățișându-l pe Boabdil, ultimul conducător musulman din Spania, care a fugit din palatul Alhambra, din Granada, după căderea orașului în mâinile lui Ferdinand și Isabelei, în 1492. Granada a fost ultima provincie ocupată în Recucerirea Creștină, care începuse în 1085.

dintre aceștia au făcut acest lucru, dar acești convertiți, numiți *moriscos*, trezeau suspiciuni și trăiau sub amenințarea de a fi arestați și torturați de Inchiziția Spaniolă pe motivul că sunt eretici (necredincioși).

Această politică intolerantă se baza pe considerente politice și religioase, deoarece credința religioasă comună a spaniolilor a contribuit la consolidarea unei societăți în care loialitățile regionale erau puternice. Atât Biserica Spaniolă cât și Inchiziția Spaniolă erau instituții de stat aflate sub controlul regal și cu puține interferențe din partea papalității. Cu toate acestea, comportamentul fanatic al monarhiei urma să aibă implicații și mai adânci când în Europa au apărut diferențe religioase mai aprige.

Sub conducerea lui Ferdinand, politica externă a Spaniei a fost una în care propriul interes era întotdeauna mai presus de orice. Manipulându-i constant pe regii Franței în perioada războaielor italiene, Ferdinand a reușit să ocupe un teritoriu dincolo de Pirinei (Roussillon), a devenit stăpânul Italiei de Sud și Siciliei (1504) și a obținut controlul regiunii ne-portugheze a peninsulei cucerind Navarra (1512). Până la moartea sa, în 1516, Spania a devenit o putere formidabilă.

Nepotul habsburg al lui Ferdinand, în vârstă de 16 ani a moștenit tronul sub numele de Carol I. Având deja titlul de duce de Burgundia, acesta a reunit, în 1519, pământurile habsburgice austriece cu întinsele teritorii pe care le moștenise, urmând să fie numit Carol Quintul, împărat al Sfântului imperiu roman, titlu sub care este cunoscut în istorie.

La început, sfetnicii flamanzi ai lui Carol și frecvențele sale absențe l-au făcut nepopular în Spania. În 1520-1521, au izbucnit răscoale în orașele mari ale Spaniei (Răscoala Comuneros-ilor), înăbușite prin forță asociată cu anumite concesii în favoarea spaniolilor. Mai târziu, Carol a început să iubească Spania și, deși din domnia sa de 38 de ani și-a petrecut aici mai puțin de 16 ani, acesta a fost locul în care a preferat să se retragă.

Prețul supremației

Sub conducerea lui Carol Quintul, Spania a intrat într-o epocă înfloritoare, dar costisitoare. Impozitele încasate de la spanioli, aurul și argintul din America Spaniolă, erau risipite pe războaiele lui Carol cu Franța și pe eforturile de a apăra catolicismul din Germania împotriva noii erezii luterane (protestante). Trupele spaniole erau baza armatei sale și, după o vic-

torie uimitoare la Pavia, în 1525, infanteria spaniolă a fost recunoscută ca cea mai bună din Europa. În ciuda victoriilor repetate, războaiele împotriva francezilor s-au prelungit până în 1559, când s-a încheiat tratatul de la Cateau-Cambresis – o pace de epuizare, încheiată pentru a evita prăbușirea totală a ambelor părți.

Carol Quintul a abdicat în 1556 și a murit în Spania cu un an înainte de pacea de la Cateau-Cambresis, încheiată între fiul său Filip al II-lea și Henric al II-lea al Franței. Titlul imperial și teritoriile austriece ale lui Carol au revenit fratelui său, Filip moștenind un imperiu al cărei centru era într-adevăr Spania. Spre deosebire de tatăl său, el și-a petrecut aici aproape toată perioada de domnie. Posesiunile sale cuprindeau Spania și coloniile ei americane, Țările de Jos (Olanda și Belgia de azi), Franche-Comté de-a lungul frontierei estice a Franței, precum și Napoli și Milano în Italia.

Un conducător "casnic"

Spre deosebire de tatăl său care a călătorit mult, a purtat războaie și a negociat, Filip a încercat să conducă imperiul de la distanță, dintr-un singur loc. De asemenea, el a încercat să-l conducă singur. Lucrând tot timpul, Filip citea și scria comentarii și ordine – adesea neînsemnate – pe marginea oricărui raport ce ajungea la Madrid; obișnuia să ia singur toate deciziile. Oricare ar fi fost avantajele – politica lui Filip era marcată de personalitatea lui – nu așa trebuia condus un imperiu atât de vast și încetineala în luarea deciziilor a dat naștere unui proverb: "dacă moartea ar veni din Madrid, toți am avea o viață lungă".

Filip își dorea să atingă două țeluri specifice "Noilor Monarhii" din secolul XVI. El

☉ Portret al lui Filip al II-lea de Tizian. Sănătatea suveranului era șubredă, însă a trăit până la 70 de ani. Spre deosebire de tatăl său, Carol Quintul, Filip și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în Spania, încercând să-și conducă vastul imperiu din biroul său.

☉ Revoluția din Țările de Jos a atras Spania într-un război lung și costisitor. În imaginea de mai sus, Ducele de Alva sosește la Rotterdam. Cruzimea lui Alva a fost evidentă în asedierea orașelor Maestricht (jos), Antwerp și Ghent.

dorea să elimine privilegiile locale, astfel încât toate regiunile imperiului să îi fie la fel de supuse. De asemenea, Filip urmărea să înlăture disensiunile religioase. Religia și politica erau inseparabile și nici o monarhie din secolul XVI nu tolera diferențele de natură religioasă. Însă credința lui Filip era foarte puternică și rar a făcut concesii din motive politice.

Acest lucru a devenit evident în anii 1560, atât în Spania cât și în străinătate. Persecutarea moriscilor a dus la izbucnirea unei răscoale care a durat doi ani, după care a fost înăbușită cu cruzime. În ciuda deportărilor și investigațiilor făcute de Inchiziție, moriscii au rămas în Spania până când au fost expulzați, între 1609-1614 – un eveniment cu consecințe grave asupra economiei spaniole. Prin expulzarea minorităților de oameni harnici și pricepuți cum erau evreii și maurii, monarhii spanioli au sacrificat bunăstarea țării în schimbul idealului de unitate politico-religioasă.

Revoluție în Țările de Jos

Așa s-a întâmplat și cu politica lui Filip în Țările de Jos, unde atacurile asupra ereticilor au dat naștere unei opoziții de mari proporții, care i-a unit pe nobili, comercianți și calvinști (protestanți). Izbucnirea Revoluției Olandeze, în 1568, a reprezentat o dublă lovitură pentru Spania, deoarece Filip nu mai putea beneficia de prosperitatea Țărilor de Jos și, în același timp, îl costa enorm să mențină o armată într-o provincie ostilă. Având o durată care a cuprins ultimii 30 de ani din domnia lui Filip, revoluția a epuizat resursele Spaniei.

Acest lucru nu s-a văzut de la început, iar puterea Spaniei părea să crească. În 1571 flotele reunite spaniole și venețiene au obținut la Lepanto o victorie importantă asupra turcilor, punând capăt dominației otomane în

zona mediteraneană. În 1578, regele Sebastian al Portugaliei a fost ucis într-o expediție în Maroc, nelăsând nici un moștenitor direct. Au existat pretendenți la tron, însă doar unul – Filip – avea o armată la frontiera portugheză. Până în 1580, Filip a adăugat și Portugalia posesiunilor sale, împreună cu fotele și coloniile acesteia din America, Asia și Africa. Spania devenise o mare putere atlantică.

Succesul lui Filip a culminat în anii 1580. Ducele de Parma i-a învins pe rebelii din Țările de Jos; Franța era zdruncinată de

războaiele civile dintre catolici și protestanți; și, deși relațiile dintre Spania și Anglia protestantă se înrăutățiseră după ce navele englezești au atacat nave spaniole ce transportau comori, părea să existe o ocazie prielnică de a o înlătura pe regina Elizabeta prin asasinat și de a o înlocui cu vara sa catolică Mary, regina Scoției, care se afla la închisoare.

Comploturile spaniole de asasinare a reginei Elizabeta au dat greș și, în 1587, Mary a fost executată. În consecință, Filip avea cale liberă de a pretinde tronul Angliei.

În scopul obținerii tronului Angliei, Filip a depus mari eforturi financiare pentru organizarea "invincibilei Armada", o flotă uriașă formată din nave de război spaniole, care urma să preia armata Ducelui de Parma din Țările de Jos și să o transporte de-a lungul Canalului Englez, pentru a invada apoi Anglia.

Filip era condus mai degrabă de credința lui religioasă, și nu de rațiune. El a ignorat binecunoscuta superioritate a navelor de luptă englezești și a marinarilor englezi și nu a luat în considerare dificultatea transportării unei armate întregi pe mare, de vreme ce spaniolii nu aveau un port corespunzător în Țările de Jos. Când Armada și-a început navigația în 1588, atacurile englezilor i-au provocat daune de proporții, iar în retragere, distrugerea sa a fost completată de furtuni.

Factorul de schimbare

Armada spaniolă a fost un factor de schimbare pentru viitorul țării. În 1589 regele protestant Henric al IV-lea a ajuns pe tronul Franței, iar Spania, care până atunci sprijinise în secret grupurile catolice din Franța, s-a implicat direct în războiul civil. Forțat să-și trimită armata în Franța, Ducele de Parma nu a putut definitivă cucerirea Țărilor de Jos. Intervenția spaniolilor i-a determinat însă pe francezi să-l sprijine pe Henric, iar când s-a încheiat în sfârșit pacea la Vervins, în 1598, Spania nu obținuse nici un avantaj substanțial în Franța.

Spania în declin

Sfârșitul domniei lui Filip a fost întunecat. Sub conducerea lui Filip al III-lea (1598-1621), Spania a intrat într-o perioadă de răgaz, făcând pace cu Anglia și încheind un armistițiu pe 12 ani cu olandezii. Însă economia fusese grav afectată în timpul lui Filip al II-lea, datorită expulzării moriscilor, marilor cheltuieli de război, a risipei de vieți omenești și materiale, în urma cărora datoriile regelui au crescut considerabil iar țara a fost sărăcită. Situația nu s-a îmbunătățit nici sub Filip al III-lea, sfătuit de coruptul Duce de Lerma.

Deși nu era încă foarte evident, Spania era în declin. Epoca înfloritoare a literaturii și artei spaniole, începută în secolul al XVI-lea, s-a menținut până în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, oferind lumii genii ca Miguel de Cervantes (autorul romanului *Don Quijote*) și marele pictor Velázquez.

Filip al IV-lea

Filip al IV-lea (1621-65) avea printre consilierii un nobil favorit, Conte Olivares, mult mai dinamic și mai ambițios decât Lerma. Din nefericire însă, Spania nu-și mai putea permite niște ambiții care au dus la reluarea conflictului cu Țările de Jos și sprijinul substanțial dat habsburgilor din Austria în Războiul de 30 de Ani (1618-48) dintre catolici și protestanți pentru putere în Germania.

Armata spaniolă reprezenta, încă, o forță de luptă impresionantă, însă nu a obținut nici o victorie decisivă în anii 1620 și 1630. Între timp, Franța, condusă de cardinalul Richelieu, a așteptat momentul potrivit, neintrând în război decât în 1635. Chiar și așa, Spania și-a menținut poziția până în 1640. În 1640, Portugalia s-a răscolit și în cele din urmă și-a câștigat independența. În același an, locuitorii provinciei spaniole Catalonia s-au revoltat și ei, supunându-se din nou doar în 1659. Apoi,

▶ **Spania în secolul XVI.** Regatul Spaniei a fost creat în 1479, prin unificarea Aragonului și Castiliei. Cucerirea Granadei și Navarrei a completat Spania modernă.

▼ **Pușcaș.** Pușcașii, împreună cu sulițașii, alcătuiau infanteria spaniolă care, până după 1640, a fost cea mai eficientă din Europa.

Picturepoint

în 1643, armata spaniolă a fost înfrântă cu cruzime de francezi la Rocroi, punându-se astfel capăt unei supremații militare care durase de peste 100 de ani.

Recunoașterea înfrângerii

În 1648, Tratatul de la Westphalia a pus capăt Războiului de 30 de Ani și o dată cu acesta s-au spulberat speranțele habsburgilor de a impune religia catolică în Germania sau de a consolida autoritatea imperială.

În același an, Spania a recunoscut în mod oficial independența Provinciilor Unite (Olandeze), la Münster. Războiul dintre Spania și Franța a continuat până în 1659, când Spania a cedat teritorii, lucru prin care această accepta înfrângerea. Aceste pierderi erau nesemnificative în comparație cu decăderea pe internă a țării, care a rămas un imperiu imens, dar a ieșit din rândul marilor puteri.

DATE IMPORTANTE

- 1479**
Unificarea Spaniei sub Ferdinand și Isabela
- 1492**
Căderea Granadei; Columb călătorește în Lumea Nouă; expulzarea evreilor
- 1512**
Spania cucerește Navarra
- 1516-56**
Domnia lui Carol I
- 1519**
Carol devine împărat al Sfântului Imperiu Roman, Carol Quintul
- 1520-21**
Revolta Comuneros-ilor
- 1556**
Filip al II-lea devine rege al Spaniei
- 1559**
Tratatul de la Cateau-Cambrésis
- 1568**
Revoluția din Țările de Jos; răscoala moriscilor
- 1571**
Lupta de la Lepanto
- 1580**
Filip al II-lea devine rege al Portugaliei
- 1588**
Distrugerea Armadei spaniole
- 1589-98**
Intervenția Spaniei în Franța
- 1609**
Armistițiul pe 12 ani cu Olanda
- 1620-21**
Spania este târâtă în Războiul de 30 de Ani
- 1635**
Război între Franța și Spania
- 1643**
Spania este înfrântă la Rocroi
- 1648**
Tratatele de la Westphalia și Münster
- 1659**
Tratatul de la Pirinei